

UCLL
HOGESCHOOL

ONDERZOEKSPAPER

Bachelor@Research

Professionele Bachelor Bedrijfsmanagement

Titel: Herstel boven straf: de Leuvense drugsopvolgingskamer en de nood aan uniforme wettelijke verankering

Student: Sofie Serré

Opleiding: Bedrijfsmanagement

Afstudeerrichting: Rechtspraktijk

Academiejaar: 2024-2025

UCLL-coach: Tim Greven

UCLL
HOGESCHOOL

Openbaarheid bachelorproef¹

Geachte mevrouw, Geachte heer,

Binnen elke opleiding aan hogeschool UC Leuven-Limburg vormt de bachelorproef het sluitstuk van de opleiding tot professionele bachelor.

In het Onderwijs- en Examenreglement (OER)² is in art. 151 "Auteursrecht" het moreel recht van de student als auteur van dit werk vastgelegd. In de "Bijzondere bepalingen", OER art. 152, wordt gestipuleerd dat elke student zijn/haar bachelorproef moet indienen ter archivering. Daarmee verleent hij de hogeschool gratis de onvoorwaardelijke toelating om de volledige bachelorproef te archiveren in het (elektronisch) archief van de hogeschool en het werk via internet toegankelijk te maken voor mogelijk geïnteresseerden. Dit alles in het kader van onderwijsdoelinden en kwaliteitszorg.

Met het oog op de vertrouwelijkheid van bepaalde gegevens kan een **aanvraag tot geheimhouding**³ ingediend worden. Indien u als externe partij (bvb. stagebedrijf of -instelling) dergelijke aanvraag indient, vragen wij u deze aanvraag hieronder duidelijk te motiveren. Dergelijke aanvraag heeft uiteindelijk tot gevolg dat studenten hierdoor vaak worden uitgesloten voor prijzen of wedstrijden georganiseerd door beroepsverenigingen als beloning voor beste stage/eindwerk.

De digitale bachelorproef wordt bij een aanvraag tot geheimhouding in de gesloten archieven van de bibliotheek bewaard, er zal dan geen informatie betreffende dit rapport online verschijnen.

Om misverstanden te vermijden moeten **alle** studenten die hun bachelorproef presenteren, dit blad, **ingevuld en ondertekend**, bezorgen aan de stage begeleider, dus ook bij akkoord! De deadline voor het indienen van dit document wordt medegedeeld via de gebruikelijke kanalen binnen de opleiding.

Met dank voor uw medewerking.

Gedeelte altijd in te vullen door de student:

Naam van de student(e)..... *Serre Sophie*

Referentie⁴:.....

Titel van de bachelorproef:

Hoofdstuk boven straf: de Leuvense drugsproefquasakamer en de nood aan wettelijke verankering

Gedeelte in te vullen door de externe organisatie⁵ die geheimhouding vraagt:

- ☒ Er rust geen geheimhouding op de bachelorproef.
☐ De bachelorproef bevat gegevens van vertrouwelijke aard⁶ en mag bijgevolg niet gepubliceerd worden.
☐ De stageplaats vraagt geheimhouding van de bachelorproef aan voor jaren .
 (Aantal jaren verplicht in te vullen. Indien onbeperkte geheimhouding: 99).
 Vul hieronder de op de stageplaats betreffende gegevens in.

Ondergetekende (voornaam en naam)..... *Mile Vanbaken*

Functie: *att. P&O*

Naam promotor⁷:

Bedrijf/instelling: *Barthel Keunth*

Handtekening + datum *15/12/15*

¹ Met bachelorproef wordt het schriftelijke werkstuk of eindwerk bedoeld, in welke vorm dan ook.

Mogelijke vorm: scriptie, artikel, actieonderzoek, stageverslag, projectrapport,...

² Terug te vinden op het UCLL-intranet > Onderwijs > Onderwijs- en examenreglement of op UCLL-website.

³ Mogelijke synoniemen voor geheimhouding: embargo, vertrouwelijk.

⁴ Unieke code die toegekend is aan de bachelorproef. Enkel invullen indien aanwezig.

⁵ Voorbeelden: stageplaats of projectinstelling, ...)

⁶ Mogelijke gegevens van vertrouwelijke aard: bedrijfsprocessen, namen van patiënten, ...

⁷ Mogelijke synoniemen voor promotor: mentor, stagementor, externe begeleider, stagebegeleider, Enkel in te vullen indien verschillend van ondergetekende.

WOORD VOORAF

Met trots presenteer ik u deze scriptie, gewijd aan de drugsopvolgingskamer, een relatief nieuw maar veelbelovend fenomeen binnen het Belgische justitiële landschap. Deze scriptie vormt het sluitstuk van mijn opleiding Rechtspraktijk aan de UC Leuven-Limburg en markeert het einde van een leerzaam en verrijkend traject.

Het schrijven van deze scriptie was een intensief proces, gekenmerkt door verdieping, reflectie en doorzettingsvermogen. Het bood mij de kans om me te verdiepen in een onderwerp dat niet alleen juridisch relevant is, maar ook maatschappelijk bijzonder actueel. De complexiteit van het thema vroeg om een kritische blik, grondige analyse en een open geest, vaardigheden die ik doorheen mijn opleiding verder heb ontwikkeld en in dit werk heb kunnen toepassen.

Graag wil ik mijn oprechte dank uitspreken aan de personen die dit proces mogelijk hebben gemaakt. In het bijzonder gaat mijn dank uit naar mijn promotor, Tim Greven, voor de deskundige begeleiding, waardevolle feedback en voortdurende ondersteuning. Uw betrokkenheid en kritische inzichten hebben deze scriptie merkbaar versterkt.

Daarnaast wil ik de mensen van de afdeling Zittingen bij het parket hartelijk bedanken voor het aandragen van dit boeiende en maatschappelijk relevante onderwerp. Dankzij hun bereidwilligheid en deskundigheid heb ik de nodige inzichten kunnen verwerven en mijn onderzoek verder kunnen ontwikkelen.

Een speciaal woord van dank gaat uit naar de mensen die ik heb mogen interviewen. De inzichten die ik tijdens onze gesprekken heb verkregen, waren van onschatbare waarde voor het begrijpen van de werking van de drugsopvolgingskamer vanuit een juridisch perspectief. Dit heeft mijn onderzoek aanzienlijk verrijkt.

Verder wil ik mijn vriend, familie, vrienden en medestudenten bedanken voor hun steun, geduld en motivatie in elke fase van dit traject. Dankzij jullie ben ik blijven doorgaan, zelfs op momenten waarop ik het even moeilijk had.

Tot slot hoop ik dat dit werk een waardevolle bijdrage mag leveren aan de verdere bespreking en ontwikkeling van de drugsopvolgingskamer in het Belgische rechtssysteem.

Ik wens u veel leesplezier.

Sofie Serré

ABSTRACT

Deze scriptie onderzoekt de juridische basis en structurele werking van de drugsopvolgingskamer (DOK) te Leuven, een relatief recent initiatief binnen het Belgische strafrechtstelsel dat herstelgerichte rechtspraak wil realiseren voor meerderjarige beklaagden met een ernstige verslavingsproblematiek. De DOK biedt een alternatief voor de klassieke strafvervolgning waarbij gedragsverandering, maatschappelijke re-integratie en multidisciplinaire begeleiding centraal staan. De centrale onderzoeksvraag luidt: in welke mate is de huidige juridische basis van de DOK te Leuven voldoende, en is een expliciete wettelijke verankering wenselijk om de werking op een uniforme en transparante manier te garanderen?

De aanleiding voor dit onderzoek ligt in de vaststelling dat druggerelateerde criminaliteit vaak samenhangt met onderliggende problematieken zoals verslaving, sociale uitsluiting en psychische kwetsbaarheid. Klassieke bestraffingsmechanismen blijken in deze context vaak ontoereikend om recidive te voorkomen. De DOK tracht deze lacune te vullen door beklaagden de kans te bieden om, onder gerechtelijke opvolging en in samenwerking met justitieassistenten en zorgverleners, te werken aan hun herstel alvorens een definitieve veroordeling volgt.

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden werd een kwalitatieve, multidisciplinaire methode toegepast. Het onderzoek combineert een diepgaande juridische analyse van relevante wetgeving en beleidsdocumenten met field research. Dat field research bestond uit observaties van zittingen van de Leuvense DOK en semigestructureerde interviews met rechters en parketmagistraten die betrokken zijn bij de werking van de DOK. Daarnaast werd een vergelijkende analyse gemaakt met de Gentse drugsbehandelingskamer, die al sinds 2008 operationeel is.

De onderzoeksresultaten tonen aan dat de DOK te Leuven momenteel opereert binnen een hybride juridisch kader. De wettelijke basis ligt hoofdzakelijk in artikel 190sexies van het Wetboek van Strafvordering, dat hersteltrajecten mogelijk maakt binnen het strafprocesrecht. Deze bepaling wordt in Leuven aangevuld met lokale samenwerkingsprotocollen tussen het parket, de rechtbank en hulpverleningsinstanties. Hierdoor blijft de concrete invulling grotendeels afhankelijk van lokale actoren, met als gevolg een aanzienlijke variabiliteit in aanpak, doelgroepselectie en opvolgingsstructuur tussen verschillende gerechtelijke arrondissementen.

Deze situatie creëert juridische knelpunten op het vlak van rechtszekerheid, transparantie en gelijke behandeling. De afwezigheid van een uniforme wettelijke regeling maakt de toepassing van de DOK afhankelijk van toevallige geografische factoren en de betrokkenheid van individuele actoren. De vergelijking met het model in Gent toont aan dat structurele elementen zoals vaste actoren, regelmatige zittingen en een geïntegreerde multidisciplinaire samenwerking essentieel zijn voor een effectieve werking. In Leuven belemmert het ontbreken van deze elementen de impact van het model.

Op basis van deze analyse concludeert de scriptie dat een expliciete wettelijke verankering van de DOK noodzakelijk is. Deze verankering zou moeten voorzien in duidelijke minimumnormen inzake organisatie, rechten en plichten van beklaagden, rolverdeling tussen actoren en samenwerking met de zorgsector. Tegelijkertijd moet er voldoende ruimte blijven voor lokale autonomie en contextspecifieke toepassing. Een hybride wettelijk model, ingebed in het Wetboek van Strafvordering, biedt hiervoor de meeste garanties. Enkel binnen een dergelijk rechtsstatelijk en transparant kader kan de DOK uitgroeien tot een duurzaam en gelijkwaardig alternatief binnen het Belgische strafrecht.

INHOUDSTABEL

1.	INLEIDING	6
1.1.	<i>Probleemstelling</i>	6
1.2.	<i>Relevantie</i>	7
1.2.1.	Maatschappelijke relevantie	7
1.2.2.	Juridische relevantie	7
1.3.	<i>Onderzoeksvragen.....</i>	8
1.4.	<i>Onderzoeksmethode</i>	8
2.	THEORETISCH KADER.....	10
2.1.	<i>Begripsafbakening.....</i>	10
2.1.1.	Drugsopvolgingskamer	10
2.1.2.	Recidive.....	11
2.1.3.	Hersteltraject.....	12
2.2.	<i>Juridische doelstellingen, deelnamevoorwaarden en procedurele werking van de DOK</i>	13
2.2.1.	Doel.....	13
2.2.2.	Voorwaarden	13
2.2.3.	Verloop van de procedure	14
2.3.	<i>Juridische grondslagen van de drugsopvolgingskamer te Leuven.....</i>	17
2.3.1.	Wetboek van Strafvordering	17
2.3.2.	Wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van gifstoffen, slaapmiddelen, verdovende middelen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en psychotrope stoffen	17
2.3.3.	Wet om Justitie menselijker, sneller en straffer te maken III	18
2.4.	<i>Vergelijking met het pilootproject van de drugsbehandelingskamer te Gent</i>	20
2.5.	<i>Juridische verankering van de drugsopvolgingskamer: mogelijkheden en uitdagingen.....</i>	22
3.	CONCLUSIE	24
4.	BIBLIOGRAFIE	25
4.1.	<i>Wetgeving</i>	25
4.2.	<i>Rechtspraak.....</i>	25
4.3.	<i>Rechtsleer.....</i>	25
4.4.	<i>Overige</i>	26

1. INLEIDING

1.1. Probleemstelling

Het bestrijden van druggerelateerde criminaliteit binnen het Belgische strafrecht vormt al geruime tijd een complexe uitdaging. Traditionele bestraffingsmechanismen, zoals hoge gevangenisstraffen en zware geldboetes, blijken niet altijd effectief in het voorkomen van recidive bij daders met een ernstige verslavingsproblematiek.¹ Een louter repressieve aanpak, waarbij straffen zonder behandeling van de onderliggende verslavingsproblematiek, leidt er frequent toe dat daders na hun vrijlating opnieuw strafbare feiten plegen.² Hierdoor ontstaat een vicieuze cirkel waarin zowel de betrokkenen als de maatschappij de negatieve gevolgen ondervinden.

Om deze problematiek aan te pakken, werd de drugsopvolgingskamer opgericht. Deze gespecialiseerde kamer binnen de rechtbank van eerste aanleg biedt meerderjarige verdachten met een ernstige drugverslaving de mogelijkheid om, onder toezicht van een rechter en justitieassistenten, te werken aan hun hersteltraject voordat een definitieve veroordeling plaatsvindt. De drugsopvolgingskamer streeft ernaar om recidive te verminderen door een geïntegreerde aanpak waarin justitie, hulpverlening en de betrokkene samenwerken.³

Hoewel de drugsopvolgingskamer een innovatieve en interdisciplinaire aanpak biedt, zijn er nog verschillende juridische en praktische knelpunten die de effectiviteit kunnen beïnvloeden. De wettelijke basis van de drugsopvolgingskamer is hoofdzakelijk verankerd in artikel 190sexies van het Wetboek van Strafvordering, dat het kader biedt voor de toepassing van hersteltrajecten. Deze bepaling wordt echter slechts aangevuld met diverse lokale samenwerkingsprotocollen, waardoor een uniforme wettelijke omkadering ontbreekt.⁴ In de praktijk betekent dit dat de implementatie en het functioneren van de drugsopvolgingskamer in hoge mate afhankelijk zijn van de discretionaire bevoegdheid van de rechtbank en de mate van betrokkenheid van lokale actoren. Deze afhankelijkheid leidt tot aanzienlijke verschillen tussen gerechtelijke arrondissementen inzake de toegankelijkheid, de procedurele modaliteiten en de selectie van doelgroepen. Dergelijke ongelijkheden roepen fundamentele vragen op met betrekking tot het gelijkheidsbeginsel en het rechtszekerheidsbeginsel.

Een bijkomend structureel knelpunt betreft de beperkte beschikbaarheid en toegankelijkheid van kwalitatieve verslavingszorg. In de praktijk vormen lange wachttijden, variërend van één tot zes maanden, een wezenlijke belemmering voor de tijdige aanvang van een hersteltraject binnen de drugsopvolgingskamer.⁵ Door deze vertragingen gaat de aanvankelijk aanwezige extrinsieke motivatie, die in een gepaste context kan evolueren naar intrinsieke motivatie, verloren nog vóór effectieve therapeutische begeleiding kan worden opgestart. Hierdoor komt het vertrouwen in het traject onder druk te staan en nemen de kansen op een succesvolle re-integratie in de samenleving aanzienlijk af.

¹ FÉDA BXL ASBL, 'Geen link tussen strafmaat en druggebruik—Dr Alex Stevens' 16 maart 2023, 00:01, <https://www.youtube.com/watch?v=uZX91dnyVzs>.

² IDA VZW, 'Straffen van mensen die drugs gebruiken is geen effectieve maatregel' 6 maart 2023, <https://vad.be/artikels/straffen-van-mensen-die-drugs-gebruiken-is-geen-effectieve-maatregel/>.

³ 'Drugopvolgingskamer (DOK) in Leuven: Innovatieve aanpak voor druggerelateerde zaken', *Openbaar Ministerie* 2023, <https://www.om-mp.be/nl/artikel/persbericht-leuven-drugopvolgingskamer-dok-leuven-innovatieve-aanpak-voor-druggerelateerde>; MERTENS C., 'Drugsverslaafden die criminele feiten plegen in regio Leuven voortaan voor speciale rechtbank met focus op behandeling, niet bestraffing', *VRTNWS* 20 november 2023, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/11/20/mensen-die-criminele-feiten-plegen-in-regio-leuven-omdat-ze-zwaa/>.

⁴ Vraag en antwoord nr. 1507 van S. De Wit, KAMER, 2022-2023, 6 januari 2023, nr. 55/1507, 259-262.

⁵ DEBOUVER L., 'Hulpverleners willen geen wachtlijsten', *CAW* s.d., <https://www.caw.be/wat-beweegt-er/standpunten/hulpverleners-willen-geen-wachtlijsten/>.

1.2. Relevantie

1.2.1. Maatschappelijke relevantie

Druggerelateerde criminaliteit⁶ vormt een aanzienlijke belasting voor de samenleving, zowel op vlak van openbare veiligheid als op het gebied van gezondheidszorg en sociale stabiliteit. In België is de prevalentie van drugsgebruik en de daaraan gekoppelde criminaliteit een groeiend probleem. Onderzoek toont aan dat twee op drie gedetineerden ooit in hun leven illegale drugs hebben gebruikt, hetgeen de onmiskenbare link tussen verslaving en crimineel gedrag onderstreept.⁷

Traditionele strafrechtelijke benadering, zoals gevangenisstraffen, richten zich vaak enkel op de bestraffing van de dader, zonder voldoende oog voor de rehabilitatie van de betrokkene. Dit leidt veelal tot beperkte effectiviteit, aangezien verslaafden niet de nodige zorg krijgen om hun verslaving aan te pakken⁸, wat in veel gevallen resulteert in recidive⁹. In sommige gevallen kan het strafsysteem zelfs bijdragen aan het in stand houden van crimineel gedrag, doordat de onderliggende verslavingsproblematiek niet adequaat wordt behandeld.

In dit kader biedt de introductie van de drugsopvolgingskamer een alternatieve benadering. Deze benadering stelt verdachten van drugsgerelateerde misdrijven in staat om hun verslaving te behandelen binnen het juridisch kader, in plaats van hen enkel te straffen.¹⁰ Het systeem richt zich niet alleen op het reduceren van de druggerelateerde criminaliteit, maar ook op het verbeteren van de kans op langdurige rehabilitatie van de dader.¹¹ Door verslaving als onderliggend probleem te adresseren, kan recidive worden verminderd, waardoor zowel de betrokkenen als de samenleving profiteren van een effectievere aanpak.¹²

1.2.2. Juridische relevantie

De drugsopvolgingskamer biedt een alternatieve rechtsgang die het mogelijk maakt om verdachten met een verslavingsprobleem een kans te geven om hun leven te verbeteren voordat ze definitief veroordeeld worden.¹³ Dit systeem maakt het mogelijk dat verdachten van druggerelateerde misdrijven een behandeltraject doorlopen, in plaats van zich enkel te richten op de bestraffing van hun daad. Dit model staat haaks op traditionele strafrechtelijke benaderingen, die vaak de nadruk leggen op de strafrechtelijke sanctie zonder de onderliggende oorzaken van crimineel gedrag, zoals verslaving, aan te pakken. De nadruk ligt hier niet op het louter straffen, maar op rehabilitatie en het herstellen van het gedrag van de dader, wat zich vertaalt in een grotere kans op langdurige gedragsverandering en re-integratie in de samenleving.¹⁴

⁶ COLMAN C., VANDAM L. en PIRENNE C., *Definiering en meting van druggerelateerde criminaliteit*, Onderzoeksopzet UGent, 2008, 4, https://www.belspo.be/belspo/organisation/Publ/pub_ostc/Drug/rDR30r_nl.pdf.

⁷ X, 'Drugsbeleid', *Federale overheidsdienst justitie s.d.*, https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/belgische_gevangenen/klassieke_gevangenen/leven_in_de_gevangenis/drugsbeleid?

⁸ DE RUYVER B., COLMAN C. en VANDAM L., 'Drugs en criminaliteit: bestaat het ene zonder het andere?', *Orde dag* 2008/44, 28.

⁹ VEREECKEN L., *Recidive: Een kwestie van falen van het systeem of van het individu?*, Masterproef UGent, 2018, 24, https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/479/320/RUG01-002479320_2018_0001_AC.pdf.

¹⁰ X, 'Drugopvolgingskamer: een waardevol alternatief voor problematische druggebruikers', *Bannister Advocaten* 21 oktober 2021, <https://www.bannister.be/drugopvolgingskamer-een-waardevol-alternatief-voor-problematische-druggebruikers/>.

¹¹ Vraag en antwoord nr. 418 van M. Dillen, KAMER, 2020-2021, 11 augustus 2021, nr. 55/418, 204-206.

¹² LET'S GET LAWED, 'S4: Drugs #6: Opvolging, een gesprek met Suzy Vanhoonacker', *Apple Podcasts* 27 juli 2023, 03:32, <https://podcasts.apple.com/nl/podcast/s4-drugs-6-opvolging-een-gesprek-met-suzy-vanhoonacker/id1621150174?i=1000622479101>.

¹³ AGENTSCHAP JUSTITIE EN HANDHAVING, 'Drugopvolgingskamers', *Vlaanderen.be s.d.*, <https://www.vlaanderen.be/agentschap-justitie-en-handhaving/voor-partners/drugopvolgingskamers>.

¹⁴ PARKET PROCUREUR DES KONINGS LEUVEN, 'Draaiboek drugsopvolgingskamer (DOK) Leuven', *Openbaar Ministerie* 2023, 3-4.

Deze benadering sluit aan bij bredere ontwikkelingen binnen het strafrecht, waarin steeds meer belang wordt gehecht aan herstel en rehabilitatie. Het herstelgerichte strafrecht is een trend die wereldwijd steeds meer aandacht krijgt, waarbij de focus verschuift van louter bestraffing naar het aanpakken van de onderliggende problemen van criminelen.¹⁵ Het biedt de verdachte een kans om zijn verslaving aan te pakken binnen een juridisch kader, wat kan leiden tot minder recidive en een duurzamere gedragsverandering.

1.3. Onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag van deze onderzoekspaper luidt: "In welke mate is de huidige juridische basis van de drugsopvolgingskamer te Leuven voldoende, en is een expliciete wettelijke verankering wenselijk om de werking op een uniforme en transparante manier te garanderen?"

Om deze vraag te beantwoorden, worden de volgende deelvragen onderzocht:

- Wat zijn de juridische doelstellingen, voorwaarden en het procedurele verloop van de drugsopvolgingskamer te Leuven?
- Wat is de huidige juridische grondslag van de drugsopvolgingskamer te Leuven, en hoe wordt haar werking vormgegeven binnen het bestaande wettelijk kader?
- Hoe verhouden gelijkaardige modellen en werkwijzen zich tot de aanpak van de drugsopvolgingskamer te Leuven?
- Welke mogelijkheden bestaan er binnen het recht om de werking van de drugsopvolgingskamer sterker juridisch te verankeren zonder haar pragmatisch karakter te verliezen?

1.4. Onderzoeksmethode

Het onderzoek naar de drugsopvolgingskamer binnen het Belgische strafrecht wordt uitgevoerd aan de hand van een combinatie van desk research en field research. Deze aanpak biedt een grondig inzicht in zowel de juridische grondslag als de praktische werking van de drugsopvolgingskamer.

Het onderzoek start met een uitgebreide analyse van de bestaande wet- en regelgeving. De relevante wetten, decreten en hun wetwijzigingen worden systematisch in kaart gebracht om een volledig overzicht te verkrijgen van het wettelijk kader waarin de drugsopvolgingskamer functioneert. Daarnaast worden parlementaire stukken en adviezen van relevante instanties, zoals het Openbaar Ministerie en het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW), grondig bestudeerd. Deze bronnen bieden essentiële informatie over de juridische basis en de beleidsmatige doelstellingen van de drugsopvolgingskamer.

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, wordt per deelvraag een passende methode gehanteerd:

1. Wat zijn de juridische doelstellingen, voorwaarden en het procedurele verloop van de drugsopvolgingskamer te Leuven? Deze vraag wordt beantwoord door middel van een combinatie van desk research en field research. De desk research richt zich op de grondige bestudering van interne documenten van de drugsopvolgingskamer te Leuven, waaronder het draaiboek, beleidsdocumenten en andere interne richtlijnen die betrekking hebben op de juridische doelstellingen, voorwaarden en het procedurele verloop van de DOK. Hierbij wordt specifiek aandacht besteed aan de formele procedurele stappen, de gestelde voorwaarden voor deelname en de beoogde doelstellingen van het systeem. Naast desk research wordt field research ingezet door middel van het bijwonen van zittingen van de DOK. Dit biedt de mogelijkheid om de praktische uitvoering van de procedures in real-time te observeren, evenals de interacties tussen de verschillende betrokken actoren, zoals rechters, justitieassistenten en deelnemers. Door de zittingen te observeren, kan inzicht worden verkregen in de wijze waarop de juridische doelstellingen daadwerkelijk worden gerealiseerd, en hoe de gestelde procedures in de praktijk worden toegepast.

¹⁵ VERHEYEN A., 'Waar strafrecht en welzijn elkaar raken: herstelgericht werken met plegers van strafbare feiten', *CAW Groep* s.d., <https://www.caw.be/wat-beweegt-er/nieuws/waar-strafrecht-en-welzijn-elkaar-raken-herstelgericht-werken-met-plegers-van-strafbare-feiten/>.

2. Wat is de huidige juridische grondslag van de drugsopvolgingskamer te Leuven, en hoe wordt haar werking vormgegeven binnen het bestaande wettelijk kader? Om de juridische basis van de drugsopvolgingskamer te begrijpen, wordt desk research uitgevoerd, waarbij het huidige wettelijk kader grondig wordt geanalyseerd. Dit omvat het bestuderen van relevante wetgeving, beleidsdocumenten, en parlementaire stukken die betrekking hebben op de DOK, met name wetgeving die het hersteltraject regelt. Daarnaast zal de juridische status van de DOK zelf worden onderzocht, met aandacht voor de rol en bevoegdheden van de rechters, het Openbaar Ministerie en de justitieassistenten.
3. Hoe verhouden gelijkaardige modellen zich tot de Leuvense aanpak? Deze vraag wordt zowel via desk research als field research beantwoord. In het kader van desk research wordt gekeken naar juridische structuren, procedures, en best practices van andere alternatieve gerechtelijke initiatieven. Bijzondere aandacht gaat hierbij uit naar de drugsbehandelingskamer in Gent, aangezien dit initiatief als pilootproject binnen het Belgisch rechtssysteem fungeert. Door de juridische kaders en operationele structuren van vergelijkbare initiatieven te vergelijken met die van de DOK, kan een duidelijker beeld ontstaan van de specifieke kenmerken van de Leuvense aanpak. Aanvullend zal field research worden toegepast, waarbij observaties van zittingen in zowel de Leuvense DOK als in vergelijkbare initiatieven, zoals die in Gent, plaatsvinden. Deze observaties stellen ons in staat om de verschillen en overeenkomsten tussen de verschillende modellen te onderzoeken, waarbij de nadruk ligt op de effectiviteit van de verschillende benaderingen in het kader van recidivevermindering en rehabilitatie.
4. Welke mogelijkheden bestaan er binnen het recht om de werking van de drugsopvolgingskamer sterker juridisch te verankeren zonder haar pragmatisch karakter te verliezen? Om deze vraag te beantwoorden, wordt een combinatie van desk research en field research ingezet. De desk research richt zich op het verkennen van de juridische haalbaarheid van het juridisch verankeren van de DOK. Dit wordt gedaan door het bestuderen van wetsvoorstellen, juridische literatuur, en internationale voorbeelden van alternatieve gerechtelijke initiatieven die succesvol juridisch verankerd zijn, zonder hun pragmatische karakter te verliezen. Daarnaast zal field research worden uitgevoerd door middel van interviews met professionals die nauw betrokken zijn bij de DOK, zoals rechters, justitieassistenten, en andere actoren. Deze interviews bieden inzicht in de praktische gevolgen van juridische verankering en de zorgen die professionals hebben over het behoud van de flexibiliteit en pragmatiek die de DOK kenmerkt. Tevens zal er observatie van zittingen plaatsvinden om de praktische werking van de DOK te analyseren en te onderzoeken welke elementen van de pragmatische werkwijze behouden moeten blijven bij een mogelijke juridische verankering.

2. THEORETISCH KADER

2.1. Begripsafbakening

2.1.1. Drugsopvolgingskamer

De drugsopvolgingskamer is een gespecialiseerde kamer binnen de rechtbank van eerste aanleg, waar zowel de rechter als het openbaar ministerie een specifieke deskundigheid bezitten op het gebied van de drugwetgeving en verslavingsproblematiek. Deze kamer biedt een alternatief traject voor meerderjarige beklaagden die strafbare feiten hebben gepleegd en waarbij de onderliggende oorzaak gerelateerd is aan een ernstige drugverslaving.¹⁶

In plaats van onmiddellijk over te gaan tot een definitieve veroordeling, krijgen deze beklaagden de kans om onder toezicht van de rechtbank en met intensieve begeleiding van een justitieassistent een behandelingstraject te volgen. Dit traject richt zich op het aanpakken van de verslavingsproblematiek en het bevorderen van sociale re-integratie. Het uiteindelijke doel is om recidive te verminderen door gedragsverandering te stimuleren en de oorzaken van de criminaliteit aan te pakken.¹⁷

Het behandelingstraject heeft een duur van gemiddeld 10 tot 18 maanden, afhankelijk van de ernst van de verslaving, de complexiteit van het dossier en de inzet en vooruitgang van de beklaagde. Tijdens dit traject wordt de beklaagde maandelijks geëvalueerd door de rechter, in nauwe samenwerking met het Openbaar Ministerie en de justitieassistent. Bij positieve afronding van het traject kan de rechtbank beslissen om een lichtere straf op te leggen of in sommige gevallen zelfs geen straf. Indien de beklaagde niet voldoet aan de voorwaarden of het traject afbreekt, volgt alsnog een traditionele correctionele behandeling en kan een reguliere veroordeling plaatsvinden.¹⁸

Volgens artikel 190sexies, §7 laatste lid Sv., houdt de rechtbank rekening bij de uitspraak van de beklaagde met het gevolgde hersteltraject. De wet voorziet echter niet in het verval van de strafvordering, in tegenstelling tot het volgen van een behandeling in het kader van een bemiddeling in strafzaken¹⁹, noch in een eenvoudige schuldverklaring. Bovendien kan de rechter niet afwijken van de wettelijke straftoematingsregels. Het traject is enkel mogelijk als de rechtbank, parket en justitieassistenten hierover een protocol afsluiten. Uiterlijk op 1 januari 2028 moeten alle hoven en rechtbanken een dergelijk protocol hebben.²⁰

Vanwege capaciteitsproblemen bij de rechtbank van eerste aanleg, is er momenteel geen aparte kamer voor de drugsopvolgingskamer opgericht. In plaats daarvan is deze geïntegreerd in een bestaande correctionele kamer. Dit betekent dat de drugsopvolgingskamer functioneert binnen het reguliere gerechtelijk kader, maar met een gespecialiseerde aanpak gericht op de behandeling van verslaafde beklaagden.²¹

¹⁶ PARKET PROCUREUR DES KONINGS LEUVEN, "Draaiboek drugsopvolgingskamer (DOK) Leuven", *supra* vn. 14, 3.

¹⁷ X, 'Parket Leuven start met drugsopvolgingskamer, Procureur des Konings: 'Wie zich succesvol laat begeleiden, kan strafvermindering krijgen', *ROBtv* 19 november 2023, 01:05, <https://www.robte.be/nieuws/parket-leuven-start-met-drugsopvolgingskamer-procureur-des-konings-wie-zich-succesvol-laat-begeleiden-kan-strafvermindering-krijgen-161228>.

¹⁸ MERTENS C., "Drugsverslaafden die criminele feiten plegen in regio Leuven voortaan voor speciale rechtbank met focus op behandeling, niet bestraffing", *supra* vn. 3; HOUBEN G., 'Justitie Limburg start proefproject om verslaafden eerst hulp te bieden: "Beter dan bestraffen"', *Het Belang Van Limburg* 27 januari 2023, <https://www.hbvl.be/regio/limburg/justitie-limburg-start-proefproject-om-verslaafden-eerst-hulp-te-bieden-beter-dan-bestrafen/26097162.html>.

¹⁹ Art. 216ter Sv.

²⁰ TERSAGO P., 'Druggebruikersruimten en de (strafrechtelijke) aanpak van druggebruik', *Juristenkrant* 2024/496, 16.

²¹ PARKET PROCUREUR DES KONINGS LEUVEN, "Draaiboek drugsopvolgingskamer (DOK) Leuven", *supra* vn. 14, 3.

2.1.2. Recidive

Recidive, ofwel het herhaald plegen van strafbare feiten, vormt zowel een criminologisch als een juridisch fenomeen. Vanuit criminologisch perspectief richt het onderzoek zich op de oorzaken en patronen van recidiverend gedrag, terwijl het juridisch kader de voorwaarden en sancties omtrent de bestraffing van herhaling bepaalt. De strafwetgever omschrijft en sanctioneert bepaalde vormen van recidive onder de benaming 'herhaling' zoals vastgelegd in het Strafwetboek.²²

In het strafrecht gelden bij recidive verschillende wettelijke beperkingen. De beperking *ratione materiae* ziet op het soort misdrijf dat is gepleegd, terwijl de beperking *ratione loci* betrekking heeft op de plaats van het misdrijf. De beperking *ratione personae* richt zich op de persoon die het misdrijf begaat, en de beperking *ratione temporis* heeft betrekking op de tijdspanne tussen de eerdere veroordeling en het nieuwe misdrijf.²³

Een belangrijk gevolg van strafrechtelijke herhaling is dat een dader bij recidive doorgaans zwaarder wordt bestraft dan een primaire delinquent.²⁴ De wetgever bepaalt welke vormen van herhaling leiden tot strafverzwaring en onder welke voorwaarden dit van toepassing is. Hierdoor blijven sommige gevallen van recidive ongestraft, terwijl andere leiden tot een verzwaarde straf. Het nieuwe Strafwetboek, dat in werking treedt op 8 april 2026, bepaalt dat bij recidive, zijnde een tweede veroordeling voor dezelfde of gelijkaardige feiten, de strafmaat met een niveau kan worden verhoogd. Bij ernstige misdrijven is de rechter verplicht rekening te houden met eerdere veroordelingen bij het bepalen van de strafmaat.²⁵

In het Belgisch strafrecht verwijst de term 'herhaling' specifiek naar recidive die voldoet aan bepaalde wettelijke voorwaarden. Volgens het Strafwetboek is herhaling enkel van toepassing indien er sprake is van een eerdere veroordeling die in kracht van gewijsde is gegaan en een nieuw misdrijf dat binnen de door de wet bepaalde termijnen is gepleegd.²⁶ Dit impliceert dat herhaling altijd een vorm van recidive is, maar dat niet elke recidive als herhaling wordt aangemerkt.

Het Grondwettelijk Hof heeft in arrest nr. 138/2021 uiteengezet dat aan drie cumulatieve voorwaarden moet zijn voldaan om te kunnen spreken van herhaling. Ten eerste moet er sprake zijn van een definitieve eerdere veroordeling. Ten tweede moet een nieuw misdrijf zijn gepleegd. Ten derde moet de wet de specifieke vorm van herhaling expliciet erkennen.²⁷ Deze wettelijke definitie maakt een onderscheid tussen herhaling en het bredere begrip recidive en zorgt ervoor dat strafverzwaring slechts in wettelijk bepaalde gevallen plaatsvindt.

²² VEREECKEN L., *Recidive: Een kwestie van falen van het systeem of van het individu?*, Masterproef UGent, 2018, 24, https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/479/320/RUG01-002479320_2018_0001_AC.pdf.

²³ ROZIE J., 'Het toetsingscriterium van het recidiverisico in het straf(proces)recht' in TRAEST P., VERHAGE A. en VERMEULEN G. (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht: doel of middel in een veranderde samenleving?*, Kluwer, 2017, 130-134.

²⁴ Cass. 30 juni 2004, P.04.0784.F, ECLI:BE:CASS:2004:ARR.20040630.22, <https://juportal.be/content/ECLI:BE:CASS:2004:ARR.20040630.22/NL#notice2>.

²⁵ MAENHOUDT S., 'Na 150 jaar is er een nieuw Strafwetboek', *Team Justitie* 22 februari 2024, <https://www.teamjustitie.be/2024/02/22/na-150-jaar-is-er-een-nieuw-strafwetboek/>.

²⁶ Art. 54 - 56 Sw.

²⁷ GwH 14 oktober 2021, 138/2021, *Arr.GwH*, <https://www.const-court.be/public/n/2021/2021-138n.pdf>.

2.1.3. Hersteltraject

Herstel binnen de verslavingszorg wordt gedefinieerd als "een individueel proces van verandering op vlak van gezondheid, dagelijks functioneren, maatschappelijke participatie en persoonlijke ontwikkeling".²⁸ Deze definitie benadrukt dat herstel verder gaat dan alleen het stoppen met middelengebruik. Het richt zich op het verbeteren van de levenskwaliteit op verschillende domeinen en het opbouwen van een zinvol en bevredigend leven.

Herstel is een dynamisch en persoonlijk proces waarbij een individu met een verslaving stapsgewijs werkt aan het hervinden van controle over het eigen leven. Dit proces omvat niet alleen fysieke genezing maar ook psychologisch welzijn, sociale verbindingen en maatschappelijke participatie. Het doel is om een evenwichtige en betekenisvolle levensstijl te ontwikkelen, ondanks de uitdaging die een verslavingsgeschiedenis met zich mee kan brengen.²⁹

Herstel van een verslaving is eerder de regel dan de uitzondering. Onderzoek toont aan dat veel mensen met een ernstig verslavingsprobleem uiteindelijk een stabiele vorm van herstel bereiken, ook al kan dit proces lang duren en gekenmerkt worden door terugval. Het hersteltraject is zelden lineair en verschilt per individu. Factoren zoals motivatie, sociale steun, toegang tot zorg en persoonlijke veerkracht spelen een belangrijke rol in het slagen van het herstelproces.³⁰

Het hersteltraject kan spontaan plaatsvinden, maar vaak is er sprake van professionele begeleiding en steun vanuit de gemeenschap. Zowel formele zorg, zoals therapie of residentiële behandeling, als informele netwerken, zoals zelfhulpgroepen, kunnen bijdragen aan een succesvol herstel. Belangrijk is dat terugval wordt beschouwd als een onderdeel van het leerproces, niet als een mislukking.³¹

²⁸ SEYS A., 'Herstelgerichte verslavingszorg en inzet van ervaringskennis', *VAD* 16 december 2016, <https://vad.be/artikels/herstelgerichte-verslavingszorg-en-inzet-van-ervaringskennis/>.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ VANDERPLASSCHEN W., 'Wegen naar herstel van een drugverslaving: het REC-PATH onderzoek', *VAD* 21 december 2021, <https://vad.be/artikels/wegen-naar-herstel-van-een-drugverslaving-het-rec-path-onderzoek/>.

³¹ GEERAERTS G., 'Waarom is een verslaving moeilijk te doorbreken?', *VAD* 9 september 2019, <https://vad.be/artikels/waarom-is-een-verslaving-moeilijk-te-doorbreken/>.

2.2. Juridische doelstellingen, deelnamevoorwaarden en procedurele werking van de DOK

2.2.1. Doel

De drugsopvolgingskamer heeft als primaire doelstelling de aanpak van drugsgerelateerde verslavingsproblematiek, die een ingrijpende negatieve invloed kan hebben op verschillende aspecten van het leven, waaronder werk, huisvesting, familiale en sociale relaties, en opleiding. Bovendien vertrekt de DOK vanuit de vaststelling dat een aanzienlijk deel van de gepleegde strafbare feiten rechtstreeks voortvloeit uit een drugsverslaving. Door de kern van het probleem systematisch en doelgericht aan te pakken, wordt beoogd de kans op recidive structureel te verminderen.³²

Om een duurzame gedragsverandering te bevorderen, hanteert de DOK een beloningssysteem, waarbij beklaagden die hun traject met succes doorlopen, in aanmerking komen voor een gunstiger vonnis. Hoewel deze aanpak aanvankelijk een extrinsieke motivatie vormt om deel te nemen, is het uiteindelijke streven om deze motivatie tijdens het traject om te zetten in een intrinsieke motivatie tot herstel en maatschappelijke re-integratie.³³

Naast de focus op gedragsverandering zet de DOK ook in op een versnelde doorverwijzing van verdachten, zodat zij sneller toegang krijgen tot passende hulpverlening en gerechtelijke opvolging. Deze snellere interventie verhoogt de effectiviteit van de geboden maatregelen en draagt bij tot een verdere daling van recidive. Een te lange doorlooptijd tussen het plegen van een strafbaar feit en de daaropvolgende gerechtelijke interventie kan immers de effectiviteit van een behandelingstraject ondermijnen. Wanneer de verslavingsproblematiek van een beklaagde onverminderd voortduurt, blijft ook het risico op nieuwe strafbare feiten aanwezig.³⁴

Om dit te voorkomen, worden DOK-dossiers op parketniveau geprioriteerd, waardoor ze met voorrang op zitting worden gebracht. Deze versnelde aanpak maakt een proactieve en tijdige interventie mogelijk, wat niet alleen de efficiëntie van de rechtsgang bevordert, maar ook de kans op een succesvolle re-integratie van de beklaagde aanzienlijk verhoogt.³⁵

2.2.2. Voorwaarden

De drugsopvolgingskamer richt zich op beklaagden die kampen met een ernstige drugsverslaving en die als gevolg daarvan strafbare feiten plegen. Momenteel wordt er bewust voor gekozen om uitsluitend dossiers te selecteren waarbij sprake is van een drugsproblematiek. Andere vormen van verslaving, zoals alcohol- of gokverslaving, evenals problematieken zoals jeugdcriminaliteit, vallen buiten de huidige werkingsscope van de DOK.³⁶

Daarnaast komen enkel meerderjarige beklaagden in aanmerking die ingeschreven zijn op Belgisch grondgebied. Dit houdt in dat een beklaagde die in België woont, in aanmerking kan komen voor behandeling binnen de DOK. Het principe van woonplaatsbevoegdheid is echter bepalend voor de locatie van de behandeling binnen het DOK-traject, hetgeen geldt voor inbreuken op de drugswetgeving en de bevoegdheid van het justitiehuis.³⁷

Een essentiële voorwaarde voor deelname is dat de verdachte zijn verslavingsproblematiek erkent en gemotiveerd is om hieraan te werken.³⁸ Bij aanvang zal de motivatie van beklaagden vaak extrinsiek zijn, bijvoorbeeld om een gunstiger vonnis te verkrijgen of een strafblad te vermijden. Het doel van het traject is echter om deze extrinsieke motivatie geleidelijk om te vormen tot een intrinsieke motivatie, waarbij de beklaagde actief zijn verslaving en de daaruit voortvloeiende problemen op verschillende levensdomeinen wil aanpakken.³⁹

³² PARKET PROCUREUR DES KONINGS LEUVEN, "Draaiboek drugsopvolgingskamer (DOK) Leuven", *supra* vn. 14, 3.

³³ *Ibid.*, 4.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ *Ibid.*

³⁶ *Ibid.*

³⁷ *Ibid.*

³⁸ *Ibid.*

³⁹ *Ibid.*, 5.

Om in aanmerking te komen voor een DOK-traject, moet de beklaagde strafbare feiten hebben gepleegd die rechtstreeks verband houden met zijn drugsverslaving. Inbreuken op de drugswetgeving komen in aanmerking, voor zover de feiten voortkomen uit een problematisch druggebruik, zoals het bezit van verdovende middelen of kleine handel om eigen gebruik te financieren. Ook vermogensdelicten of andere strafbare feiten die direct voortvloeien uit een drugsproblematiek, zoals diefstal om drugsgebruik te bekostigen, kunnen leiden tot opname in het DOK-traject.⁴⁰

Dossiers waarbij de gepleegde feiten niet rechtstreeks gebonden zijn aan een verslavingsproblematiek worden uitgesloten. Dit betekent dat verdachten die zich uitsluitend bezighouden met drugshandel uit winstbejag geen toegang krijgen tot de DOK. Eveneens komen beklaagden niet in aanmerking indien hun verslavingsproblematiek gepaard gaat met ernstige strafbare feiten, zoals intrafamiliaal geweld, zedendelicten of zware diefstallen. In dergelijke gevallen wordt een regulier strafrechtelijk traject gevolgd.⁴¹

2.2.3. Verloop van de procedure

Actoren

Er wordt ingezet op een nauwe en multidisciplinaire samenwerking tussen het parket, de rechtbank, het justitiehuis en de hulpverlening, met als doel een coherent en duurzaam antwoord te formuleren op de drugsproblematiek van de beklaagde. Essentieel hierbij is dat elke actor zijn specifieke rol behoudt en dat wederzijds respect voor elkaars verantwoordelijkheden en mandaten gewaarborgd blijft. Naast deze kernactoren wordt tevens belang gehecht aan een nauwe samenwerking met andere relevante partners, zoals de balie, politiediensten, OCMW's en huisvestingsdiensten.⁴²

Binnen het parket van Leuven wordt de uitbouw en opvolging van het DOK-project toevertrouwd aan een gespecialiseerd team, bestaande uit de referentiemagistraat drugs, de referentiemagistraat drughulpverlening, een parketjurist en een parketcriminoloog, allen werkzaam binnen het team lokale criminaliteit. Dit DOK-team is verantwoordelijk voor de selectie van de dossiers die in aanmerking komen voor behandeling binnen de drugopvolgingskamer, op basis van vooraf bepaalde criteria met betrekking tot de doelgroep en de feiten. In de opstartfase zullen maandelijks drie nieuwe dossiers door het parket worden voorgelegd aan de DOK.⁴³

De drugopvolgingskamer binnen de rechtbank van eerste aanleg te Leuven wordt geleid door een correctionele rechter met expertise in drugszaken, bijgestaan door een referendaris en een griffier. Deze kamer wordt geïntegreerd in een bestaande correctionele kamer en komt standaard samen op de derde maandag van de maand in kamer C1 van de correctionele rechtbank. Daarnaast wordt gestreefd naar de organisatie van minstens één opvolgzitting tijdens het gerechtelijk verlof, specifiek gericht op de behandeling van dringende dossiers, zonder de opstart van nieuwe zaken.⁴⁴

De justitieassistenten spelen een cruciale rol als schakel tussen justitie en de hulpverlening en nemen een coördinerende functie op zich binnen het door justitie opgelegde mandaat. Hun taken omvatten onder meer de begeleiding van de beklaagde bij het opstellen van een DOK-plan en de doorverwijzing naar de meest geschikte hulpverlening. Bovendien zijn zij verantwoordelijk voor de rapportering aan de opdrachtgever. Zowel het parket als de rechtbank hechten groot belang aan de aanwezigheid van de justitieassistent op de DOK-zitting, aangezien een rechtstreekse dialoog tussen de verschillende actoren de efficiëntie van de DOK aanzienlijk verhoogt. Omwille van capaciteitsbeperkingen heeft het justitiehuis Leuven echter aangegeven dat in de eerste fase van het project de verslaggeving enkel schriftelijk zal verlopen, met de expliciete ambitie om deze in een latere fase aan te vullen met mondelinge verslaggeving ter zitting.⁴⁵

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ *Ibid.*

⁴² *Ibid.*

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ *Ibid.*, 6.

⁴⁵ *Ibid.*

De hulpverlening vormt een onmisbare pijler binnen de werking van de drugopvolgingskamer, aangezien een succesvol traject afhankelijk is van een tijdige en gerichte toeleiding van de beklaagde naar de meest geschikte hulpverleningsinstantie. De werkwijze van de DOK maakt het mogelijk om deze doorverwijzing in een vroeger stadium en met meer precisie te laten plaatsvinden dan in het reguliere strafrechtelijke systeem. Afhankelijk van de problematiek van de beklaagde kunnen diverse hulpverleningsinstanties betrokken worden, zoals het OCMW voor financiële ondersteuning of het Centrum Geestelijke Gezondheidszorg (CGG) voor verslavingsproblematiek.⁴⁶ Het herstel van een afhankelijkheidsproblematiek is echter een langdurig en complex proces, waarbij herval niet als falen, maar als een inherent onderdeel van de behandeling wordt beschouwd. Hoewel de verantwoordelijkheid voor het herstel primair bij de beklaagde zelf ligt, speelt de justitieassistent een begeleidende rol door te zorgen voor de juiste hulpverlening en ondersteuning.⁴⁷

Gezien de professionele deontologie en het beroepsgeheim van hulpverleners wordt de inhoud van de begeleiding niet aan de rechtbank meegedeeld. Wel dient de rechtbank geïnformeerd te worden over de mate waarin de beklaagde meewerkt aan de voorgestelde hulpverlening en of een verdere samenwerking haalbaar wordt geacht. Dit draagt bij aan een onderbouwde beoordeling binnen de DOK-procedure en een effectieve opvolging van het hersteltraject.⁴⁸

Concreet verloop van een dossier bij de DOK

Het DOK-traject is een gestructureerd en juridisch kader dat beoogt personen met een verslavingsproblematiek te ondersteunen bij hun herstelproces. Het traject wordt zorgvuldig opgebouwd door verschillende zittingen, elk met specifieke functies en doelen. Hieronder wordt het verloop van het dossier binnen dit traject in detail uiteengezet.

Inleidingszitting

De inleidingszitting markeert de formele start van het DOK-traject. Tijdens deze zitting wordt het volledige verloop van het traject door de rechter uiteengezet, waarbij het doel is om de betrokkene te helpen zijn of haar leven te stabiliseren en, uiteindelijk, weer op de rails te krijgen. Het DOK-traject begint met de uitvoering van een maatschappelijke enquête, die wordt uitgevoerd door een justitieassistent. De maatschappelijke enquête heeft tot doel te beoordelen of de betrokkene in aanmerking komt voor deelname aan het DOK-plan. Indien de betrokkene geschikt wordt bevonden, worden er specifieke voorwaarden opgesteld die als richtlijn voor het herstelproces dienen. Deze voorwaarden zijn ontworpen om de betrokkene te ondersteunen bij het realiseren van een stabiele en drugsvrije levenssituatie. Het traject heeft doorgaans een duur van tussen de tien en achttien maanden, met maandelijkse zittingen waarin de voortgang van het traject wordt besproken en geëvalueerd.⁴⁹

In overeenstemming met artikel 190sexies van het wetboek Strafvorderingen wordt de betrokkene uitgesloten van deelname aan het DOK-traject indien hij of zij reeds onder probatievoorwaarden valt of op een andere manier al wordt opgevolgd door justitie.⁵⁰

Tijdens de inleidingszitting wordt de betrokkene door de rechter bevraagd over een aantal essentiële zaken om een beter inzicht te verkrijgen in de situatie van de betrokkene. Hierbij wordt onder meer gevraagd naar de erkenning van de feiten waarvoor de betrokkene wordt beschuldigd, de aanwezigheid van een verslavingsproblematiek, de mate van stabiliteit van de betrokkene (zoals het beschikken over een vast woonadres), en of de betrokkene bereikbaar is voor communicatie en afspraken. Daarnaast wordt de tenlastelegging door de Procureur des Konings gepresenteerd, waarin de beschuldigingen tegen de betrokkene worden uiteengezet. De rechter vraagt de betrokkene vervolgens of hij of zij bereid is om de gestelde voorwaarden van het DOK-plan te aanvaarden en na te komen. De betrokkene wordt tevens verzocht om zijn of haar contactgegevens, zoals e-mailadres, telefoonnummer en adres, aan de rechtbank door te geven om een adequate communicatie te waarborgen.⁵¹

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ *Ibid.*, 7.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ *Ibid.*, 8.

⁵⁰ Correctionele rechtbank Leuven 17 maart 2025, 'DOK-zitting'.

⁵¹ Correctionele rechtbank Leuven 17 maart 2025, 'DOK-zitting'.

Oriëntatiezitting

De oriëntatiezitting heeft tot doel de maatschappelijke enquête van de justitieassistent te voltooien, welke de basis vormt voor de opstelling van de voorwaarden van het DOK-plan. De voorwaarden worden zodanig geformuleerd dat zij bijdragen aan de stabilisatie van de betrokkene en zijn of haar vermogen om een drugsvrij leven te leiden. Voorbeelden van mogelijke voorwaarden binnen het DOK-plan zijn onder andere de verplichting om alle uitnodigingen van de justitieassistent na te komen, het verbreken van alle contacten met het drugsmilieu, het vermijden van het plegen van strafbare feiten, met name drugsgerelateerde delicten, en het tijdig doorgeven van wijzigingen in het woonadres. Daarnaast kan de betrokkene worden verplicht tot het ondergaan van regelmatige urinetesten, het volgen van een begeleidingsprogramma gericht op de verslavingsproblematiek en het aantonen van deelname aan zinvolle dagbesteding, zoals werk, studie of vrijwilligerswerk. Voorts wordt van de betrokkene verwacht dat hij of zij actief op zoek gaat naar werk om de levenssituatie verder te stabiliseren.⁵²

Opvolgingszitting

De opvolgingszitting vormt een essentieel moment in het DOK-traject, waarbij het evolutieverslag van de justitieassistent wordt besproken. Dit verslag biedt inzicht in de voortgang van de betrokkene en de naleving van de gestelde voorwaarden. De betrokkene dient regelmatig urinetesten over te leggen, doorgaans elke veertien dagen, om te bewijzen dat hij of zij drugsvrij is. De rechter zal de betrokkene ondervragen over de voortgang van het traject en de stabiliteit van diens situatie. Indien de voortgang positief is en de betrokkene de voorwaarden naar behoren naleeft, zal het traject worden voortgezet en wordt verdere ondersteuning geboden. Indien echter blijkt dat de betrokkene niet in staat is om de voorwaarden na te leven, wordt hem of haar de kans geboden om zich te herpakken. Bij blijvend negatieve resultaten kan het DOK-plan worden stopgezet, wat kan leiden tot de toepassing van alternatieve juridische maatregelen. De rechter zal tevens de redenen voor eventueel herval onderzoeken, bijvoorbeeld door de invloed van de vriendengroep of andere externe factoren te verkennen. Indien nodig kan het traject worden verzwaaard, wat inhoudt dat de voorwaarden strenger worden gesteld in een poging de betrokkene tot gewenst gedrag aan te zetten.⁵³

Eindzitting

De eindzitting is het laatste onderdeel van het DOK-traject en biedt de Procureur des Konings de gelegenheid om het verloop van het traject te evalueren. Indien het traject niet succesvol is verlopen, doet de Procureur een vordering waarin hij of zij een straf of maatregel voorstelt die passend wordt geacht, waarbij de rechter de beschikbare mogelijkheden binnen het strafrecht zal afwegen. De advocaat van de betrokkene krijgt de gelegenheid om de inspanningen van zijn of haar cliënt naar voren te brengen en de betrokkene te verdedigen. De rechter spreekt zijn vonnis uit op een latere datum, waarbij rekening wordt gehouden met de voortgang en de inspanningen van de betrokkene gedurende het traject. Indien het traject goed is verlopen en de betrokkene positieve veranderingen heeft doorgemaakt, kan de rechter besluiten tot strafvermindering, ter erkenning van de geleverde inspanningen en de behaalde resultaten.⁵⁴

⁵² Correctionele rechtbank Leuven 17 maart 2025, 'DOK-zitting'; PARKET PROCUREUR DES KONINGS LEUVEN, "Draaiboek drugsopvolgingskamer (DOK) Leuven", *supra* vn. 14, 10.

⁵³ PARKET PROCUREUR DES KONINGS LEUVEN, "Draaiboek drugsopvolgingskamer (DOK) Leuven", *supra* vn. 14, 11-12.

⁵⁴ *Ibid.*, 13.

2.3. Juridische grondslagen van de drugsopvolgingskamer te Leuven

De juridische basis voor de drugsopvolgingskamers is momenteel niet vastgelegd in specifieke federale wetgeving. Deze kamers zijn opgezet door lokale rechtbanken die inspelen op de behoefte aan een meer geïntegreerde benadering van druggerelateerde criminaliteit. Zo werd in november 2023 een drugsopvolgingskamer opgericht in Leuven⁵⁵, binnen de rechtbank van eerste aanleg, na eerdere oprichtingen in Gent, Mechelen, Turnhout, Charleroi, Hasselt en Tongeren.⁵⁶ De focus van de drugsopvolgingskamer ligt op meerderjarige beklaagde met een ernstige drugsverslaving, die door deze problematiek strafbare feiten plegen.⁵⁷

Hoewel er nog geen uniforme federale wetgeving bestaat die de werking van drugsopvolgingskamers regelt, zijn er wel inspanningen om tot een uniforme en wettelijk aangestuurde aanpak te komen.⁵⁸ De Vlaamse minister van Justitie werkt in samenwerking met de federale minister aan een dergelijke aanpak, die gebaseerd is op bestaande drugopvolgingstrajecten en de rol van de justitiehuizen daarin.⁵⁹ Het creëren van een wettelijke basis zou bijdragen aan uniforme werking voor alle betrokkenen.⁶⁰

Daarnaast pleit de Interministeriële Conferentie Justitiehuizen voor de invoering van een wettelijk mandaat voor justitiehuizen. Dit zou rechters in de voorfase van het vonnis de mogelijkheid bieden om verdachten gedurende een bepaalde periode te monitoren. Op basis van periodieke rapportages door een justitieassistent zouden rechters, indien nodig, een straf of maatregel kunnen opleggen. Zo zou een naadloze overgang gewaarborgd worden tussen de fase voor en na het vonnis, met justitiehuizen als centrale actoren in het proces.⁶¹

2.3.1. Wetboek van Strafvordering

De drugsopvolgingskamer is geen autonome rechtbank, maar een gespecialiseerde kamer binnen de correctionele rechtbank. Deze bijzondere vorm van strafrechtspraak richt zich op beklaagden bij wie een onderliggende drugsproblematiek een cruciale rol speelt in het strafbaar gesteld gedrag. Hoewel de werking en doelstelling van deze kamer verschillen van die van de klassieke correctionele kamers, is er geen afzonderlijk procesrechtelijk kader voorzien. De procedure verloopt volledig binnen de contouren van de correctionele strafrechtspleging, zoals vastgelegd in het Wetboek van Strafvordering.⁶² Alle fundamentele procedureregels, waaronder het recht van verdediging, het tegensprekelijk debat en de regels omtrent bewijsvoering, blijven onverkort van toepassing. De eigenheid van de drugsopvolgingskamer schuilt dan ook niet in een afwijkend juridisch statuut, maar in de manier waarop de bestaande procedure wordt ingevuld: met meer ruimte voor begeleiding, opvolging en herstelgerichte tussenkomsten. Deze persoonsgerichte en multidisciplinaire benadering gebeurt evenwel zonder afbreuk te doen aan de waarborgen van een eerlijk en wettelijk verankerd strafproces.

2.3.2. Wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van gifstoffen, slaapmiddelen, verdovende middelen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en psychotrope stoffen

De juridische basis voor de drugsopvolgingskamer wordt primair gevormd door de kaderwet van 24 februari 1921, afgekort Drugswet. Deze wet biedt de algemene principes en verantwoordelijkheden met betrekking tot verdovende middelen, maar bevat geen gedetailleerde voorschriften. In plaats daarvan verleent de Drugswet de Koning de bevoegdheid om verdere regels uit te vaardigen, via koninklijke en ministeriële besluiten.⁶³ Hierdoor kan de wet snel anticiperen op veranderde omstandigheden in de maatschappij, zonder dat er een parlementaire wijziging vereist is. De wet biedt daarmee de flexibiliteit

⁵⁵ "Drugopvolgingskamer (DOK) in Leuven: Innovatieve aanpak voor druggerelateerde zaken", *supra* vn. 3.

⁵⁶ Vraag en antwoord nr. 1507 van S. De Wit, KAMER, 2022-2023, 6 januari 2023, nr. 55/1507, 259-262, (geraadpleegd 7 maart 2025).

⁵⁷ PARKET PROCUREUR DES KONINGS LEUVEN, "Draaiboek drugsopvolgingskamer (DOK) Leuven", *supra* vn. 14, 4.

⁵⁸ DE WEVER B., Federaal regeerakkoord 2025-2029, 31 januari 2025, 152, https://www.belgium.be/sites/default/files/resources/publication/files/Regeerakkoord-Bart_De_Wever_nl.pdf.

⁵⁹ DEMIR Z., Beleidsnota 2024-2029 Justitie, Handhaving en Bestuursrechtspraak, 15 november 2024, 1, 36, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/70874>.

⁶⁰ AGENTSCHAP JUSTITIE EN HANDHAVING, "Drugopvolgingskamers", *supra* vn. 13.

⁶¹ *Ibid.*

⁶² SERRÉ, S., Interview met Annemie Serlippens, 10 april 2025, 1.

⁶³ Art. 1 en 2bis Drugswet.

om te reageren op nieuwe ontwikkelingen, zoals de opkomst van nieuwe verdovende of psychotrope stoffen.

De Drugswet voorziet zelf in een strafbepalingen met betrekking tot bepaalde gedragingen, zoals het aanzetten tot of vergemakkelijken van drugsgebruik.⁶⁴ De wet legt de sancties voor diverse inbreuken vast en bevat bijzondere bepalingen die afwijken van het algemene strafrecht. De strafmaat is afhankelijk van de aard van de overtreding.⁶⁵

Artikel 9 van de Drugswet speelt een cruciale rol bij het aanbieden van alternatieve maatregelen voor drugsgebruikers. Het bepaalt dat personen die op onrechtmatige wijze verdovende middelen voor eigen gebruik vervaardigen, verwerven of in bezit hebben, in aanmerking kunnen komen voor de toepassing van de wet van 29 juni 1964 betreffende opschorting, uitstel en probatie. Dit geldt zelfs indien de drugsgebruiker niet voldoet aan de voorwaarden⁶⁶ met betrekking tot vroegere veroordelingen. Daarmee wordt binnen het strafrecht ruimte gecreëerd voor een meer op rehabilitatie gerichte benadering, in lijn met de doelstellingen van de drugsopvolgingskamer. Dit biedt de mogelijkheid om drugsgebruikers via probatie en begeleiding te re-integreren in de samenleving, in plaats van louter repressieve maatregelen toe te passen.

Een essentieel voordeel van een kaderwet zoals de Drugswet is de flexibiliteit die het biedt. De wet maakt het mogelijk om snel in te spelen op nieuwe ontwikkelingen zonder dat daarvoor een volledige wetwijziging door het parlement nodig is. Dit vergemakkelijkt een tijdige en effectieve reactie op het verschijnen van nieuwe psychoactieve stoffen of het ontstaan van nieuwe misbruikpatronen.

Ter uitvoering van de Drugswet werd in 1930 een Koninklijk Besluit uitgevaardigd ter uitvoering van de kaderwet, waarin een gedetailleerde lijst werd opgenomen van de stoffen die onder de reikwijdte van de wet vielen⁶⁷, evenals de voorwaarden waaronder bezit of handel in deze stoffen geoorloofd kan zijn.⁶⁸ Dit besluit speelde een belangrijke rol in de concretisering van de wetgeving, door duidelijkheid te verschaffen over de classificatie en regulering van verdovende middelen. Het Koninklijk Besluit voorzag echter niet in specifieke bepalingen omtrent drugsdelinquenten, wat aanleiding gaf tot aanvullende wetgeving in latere jaren.

In de loop der tijd is de Drugswet, evenals het bijbehorende Koninklijk Besluit, meermaals gewijzigd om het beleid inzake verdovende middelen te actualiseren en af te stemmen op nieuwe wetenschappelijke inzichten, maatschappelijke noden en internationale verplichtingen. Een significante wetwijziging vond plaats in 2003, waarbij de regelgeving werd aangepast om beter in te spelen op de opkomst van nieuwe psychoactieve stoffen die voorheen buiten het toepassingsgebied van de wet vielen. Deze aanpassing verhoogde de wendbaarheid van de wetgeving en maakte een snellere respons op evoluties binnen het drugslandschap mogelijk.

2.3.3. Wet om Justitie menselijker, sneller en straffer te maken III

Met de goedkeuring van het wetsontwerp om justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, afgekort MSS III, beoogt de wetgever het hersteltraject als algemene procedure te verankeren in het Wetboek van Strafvordering. Dit traject richt zich op preventie, schadebeperking, herstel en hulpverlening in plaats van louter bestraffing. Het is bedoeld voor personen met onderliggende problematieken zoals verslaving, agressie of psychosociale problemen.⁶⁹ Het hersteltraject biedt een alternatieve straf en benadrukt rehabilitatie van de beklaagde.

Het hersteltraject onder deze wet heeft als primair doel het doorbreken van destructieve gedragspatronen door middel van begeleiding en hulpverlening. Het traject kan worden toegepast in de

⁶⁴ Art. 3, §2 Drugswet.

⁶⁵ Art. 4 - 4ter Drugswet.

⁶⁶ Art 3 en 8 Wet van 29 juni 1964 betreffende opschorting, uitstel en probatie.

⁶⁷ Art. 3 KB houdende regeling van verdovende middelen, psychotrope stoffen, *BS* 6 september 2017, https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/article_body.pl?language=nl&caller=summary&pub_date=17-09-26&numac=2017031231.

⁶⁸ Art. 6 - 8 KB houdende regeling van verdovende middelen, psychotrope stoffen, *BS* 6 september 2017, https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/article_body.pl?language=nl&caller=summary&pub_date=17-09-26&numac=2017031231.

⁶⁹ Wetsontwerp om Justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, KAMER, 2022-2023, 25 april 2023, nr. 55-3322/1, 8-9.

correctionele rechtbank⁷⁰ en, indien nodig, ook in de hoven van beroep⁷¹. De justitiehuisen spelen hierbij een cruciale rol voor de opvolging van de beklaagde gedurende het volledige traject.⁷²

De rechtbanken worden aangemoedigd gespecialiseerde kamers op te richten om zaken met een onderliggende problematiek te behandelen. Het Openbaar Ministerie draagt de verantwoordelijkheid om zaken die in aanmerking komen voor een hersteltraject correct te dagvaarden. Indien een zaak ten onrechte voor een reguliere kamer wordt gebracht, kan de rechter deze alsnog doorverwijzen naar de gespecialiseerde kamer.⁷³

De deelname aan een hersteltraject is vrijwillig, dit moet blijken uit het document dat is opgemaakt in het kader van het hersteltraject, en kan alleen plaatsvinden indien aan de volgende cumulatieve voorwaarden is voldaan:

- De beklaagde ontkent de hem ten tenastgelegde feiten niet, erkent de aanwezigheid van een onderliggende problematiek en is gemotiveerd om hieraan te werken.
- De beklaagde wordt op het moment van de zitting niet opgevolgd door een gemeenschapsdienst voor dezelfde problematiek.
- De beklaagde valt niet onder de bevoegdheid van de strafuitvoeringsrechter of strafuitvoeringsrechtbank.
- De beklaagde verleent op vrije en voldoende geïnformeerde wijze zijn instemming met het hersteltraject.⁷⁴

Het hersteltraject verloopt in drie opeenvolgende fasen die samen het proces van begeleiding van de beklaagde ondersteunen. In de eerste fase, de inleidingszitting, onderzoekt de rechter of de beklaagde voldoet aan de wettelijke voorwaarden voor deelname aan het hersteltraject. De rechter kijkt of de beklaagde de ten laste gelegde feiten niet ontkent, de aanwezigheid van een onderliggende problematiek erkent, zoals verslaving, agressie of psychosociale problemen, en of hij gemotiveerd is om hieraan te werken. Als deze voorwaarden worden vervuld, wordt in samenwerking met de justitieassistent een hersteltraject opgesteld, waarna de zaak wordt uitgesteld voor verdere opvolging.⁷⁵

Na de inleidingszitting volgt de oriëntatiezitting, die uiterlijk twee maanden later plaatsvindt. Tijdens deze zitting wordt het voorgestelde hersteltraject gepresenteerd en beoordeeld. De beklaagde legt zijn plan voor, en de rechtbank evalueert of het traject passend is en in lijn is met de doelstellingen van het herstel. Als het traject wordt goedgekeurd, wordt het ondertekend door de beklaagde en wordt de voortgang gedurende de daaropvolgende periode gemonitord via opleidingszittingen.⁷⁶

Uiterlijk een maand na de oriëntatiezitting vindt een opvolgingszitting plaats, waarop de naleving van de voorwaarden van het hersteltraject wordt besproken en geëvalueerd. Deze worden waar nodig bijgestuurd. Indien de rechtbank het hersteltraject wilt voortzetten, wordt de zaak uitgesteld voor verdere opvolging.⁷⁷

De laatste fase is de eindzitting, uiterlijk achttien maanden na het opstarten van het hersteltraject, wordt de zaak inhoudelijk behandeld.⁷⁸ De rechtbank beoordeelt de voortgang van de beklaagde en kijkt naar de behaalde resultaten van het hersteltraject.⁷⁹ Hierbij wordt gekeken naar de gedragsverandering van de beklaagde, zijn inzet in het herstelproces, en de mate van maatschappelijke re-integratie. De uitvoering van het traject speelt een belangrijke rol bij de uiteindelijke uitspraak van de rechtbank. Als de beklaagde significante vooruitgang heeft geboekt en het hersteltraject succesvol heeft doorlopen, kan dit positief meewerken bij de beslissing van de rechtbank.

⁷⁰ Art. 190sexies Sv.

⁷¹ Art. 209bis Sv.

⁷² Wetsontwerp om Justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, KAMER, 2022-2023, 25 april 2023, nr. 55-3322/1, 13.

⁷³ *Ibid.*, 14.

⁷⁴ Art. 190sexies Sv.

⁷⁵ Art. 190sexies, §3 Sv.

⁷⁶ Art. 190sexies, §5 Sv.

⁷⁷ Art. 190sexies, §6 Sv.

⁷⁸ Art. 190sexies, §7 Sv.

⁷⁹ Wetsontwerp om Justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, KAMER, 2022-2023, 25 april 2023, nr. 55-3322/1, 18.

2.4. Vergelijking met het pilootproject van de drugsbehandelingskamer te Gent

Hoewel zowel de drugsopvolgingskamer te Leuven als de drugsbehandelingskamer te Gent gericht zijn op het reduceren van recidive door middel van een trajectmatige opvolging van personen met een verslavingsproblematiek, vertonen beide initiatieven belangrijke structurele en operationele verschillen die de effectiviteit beïnvloeden.

De drugsbehandelingskamer Gent werd in 2008 opgericht als pilootproject binnen het bestaande strafprocesrechtelijk kader. De werking werd aanvankelijk gerealiseerd zonder bijkomende wettelijke grondslag, waarbij gebruik werd gemaakt van mogelijkheden tot uitstel van de strafprocedure, zoals voorzien in het Wetboek van Strafvordering.⁸⁰ De praktijkervaring van deze kamer vormde vervolgens een directe inspiratiebron voor de invoering van artikel 190sexies Sv., dat het herstelgericht traject in een wettelijke context plaatst.⁸¹

In het arrondissement Leuven wordt eveneens geopereerd binnen het klassieke strafrechtelijke kader. De implementatie van het model in Leuven blijkt evenwel te stuiten op organisatorische moeilijkheden, in het bijzonder op het vlak van interdisciplinaire samenwerking. De afwezigheid van justitieassistenten op de zitting vormt daarbij een essentieel obstakel voor een kwalitatieve en onmiddellijke opvolging van betrokkenen.⁸² In tegenstelling tot de Gentse situatie worden justitieassistenten in Leuven niet structureel ingezet op zitting, ondanks het belang daarvan voor een geïntegreerde benadering.⁸³

Binnen de Gentse aanpak wordt sterk geïnvesteerd in continue en gestructureerde samenwerking tussen magistratuur, justitiehuizen, hulpverlening en balie.⁸⁴ De justitieassistenten zijn permanent aanwezig op de zitting, nemen actief deel aan het overleg, en zorgen vanaf het eerste contactmoment voor een aansluitend begeleidings- en opvolgingstraject.⁸⁵ De behandelingskamer functioneert op basis van een tweewekelijkse zittingscyclus, met vaste magistraten en assistenten, wat de continuïteit van de opvolging bevordert.⁸⁶ Een progressief verlaagd zittingsritme wordt toegepast naarmate positieve evoluties worden vastgesteld. De duur van een gemiddeld traject bedraagt tien tot achttien maanden, met mogelijkheid tot verlenging indien de omstandigheden daartoe aanleiding geven.⁸⁷

In Gent wordt een breed netwerk van voorzieningen ingeschakeld, waaronder drughulpverlening, huisvesting, tewerkstelling en welzijnsdiensten. Hierdoor kan, ook bij bestaande wachtlijsten in de drughulpverlening, toch voorzien worden in een vorm van structurele ondersteuning. Daarnaast wordt bijzondere aandacht besteed aan dagstructuur en maatschappelijke integratie, onder meer via vrijwilligerswerk en activering.

De strafrechtelijke benadering in Gent wordt gekenmerkt door een herstelgerichte visie, waarbij het therapeutische traject niet wordt beschouwd als een milde sanctie, maar als een intensief proces dat, gelet op de frequentie en duur, een zwaardere belasting inhoudt dan de klassieke strafuitvoering.⁸⁸

In Leuven daarentegen blijft de implementatie van deze herstelgerichte logica beperkt door het ontbreken van vaste actoren, onregelmatige zittingen, een gebrekkige aanwezigheid van justitieassistenten en een gebrekkige opvolging.⁸⁹ De ondersteuning blijft daardoor in veel gevallen beperkt tot het controleren van abstinentie via drugstesten, zonder inhoudelijke begeleiding of motiverende tussenkomst van hulpverleners tijdens de zitting.⁹⁰

⁸⁰ SERRÉ, S., Interview met Annemie Serlippens, *supra* vn. 62, 1.

⁸¹ BOURLET A., 'De drugsbehandelingskamer', *Rechtbank eerste aanleg Gent s.d.*, 3; SERRÉ, S., Interview met Annemie Serlippens, *supra* vn. 62, 1-2.

⁸² SERRÉ, S., Interview met Tobia Peeters, 5 mei 2025, 2.

⁸³ SERRÉ, S., Interview met Annemie Serlippens, *supra* vn. 62, 4-6.

⁸⁴ BOURLET A., 'De drugsbehandelingskamer', *supra* vn. 81, 8; SERRÉ, S., Interview met Annemie Serlippens, *supra* vn. 62, 4.

⁸⁵ BOURLET A., 'De drugsbehandelingskamer', *supra* vn. 81, 8-9; SERRÉ, S., Interview met Annemie Serlippens, *supra* vn. 62, 2, 5 en 15.

⁸⁶ BOURLET A., 'De drugsbehandelingskamer', *supra* vn. 81, 9.

⁸⁷ *Ibid.*, 3; SERRÉ, S., Interview met Annemie Serlippens, *supra* vn. 62, 12.

⁸⁸ SERRÉ, S., Interview met Annemie Serlippens, *supra* vn. 62.

⁸⁹ Correctionele rechtbank Leuven 17 maart 2025, 'DOK-zitting'.

⁹⁰ SERRÉ, S., Interview met Annemie Serlippens, *supra* vn. 62, 12; SERRÉ, S., Interview met Tobia Peeters, *supra* vn. 82.

Ten slotte blijkt uit wetenschappelijke evaluaties, uitgevoerd door de Universiteit Gent in de beginfase van het project, dat de Gentse aanpak daadwerkelijk leidt tot een vermindering van recidive en een verhoogde maatschappelijke re-integratie.⁹¹ Deze positieve resultaten worden toegeschreven aan het feit dat de aanpak erin slaagt om beklaagden actief te betrekken bij hun eigen herstelproces en tegelijk juridische, sociale en medische ondersteuning op elkaar af te stemmen. De combinatie van een juridisch kader, vaste actoren, structurele samenwerking met hulpverlening, frequente opvolging en een motiverende en persoonlijke aanpak maakt van de Gentse drugsbehandelingskamer een modelaanpak binnen het Belgische justitiële landschap.

De vergelijking met Leuven toont aan dat een doeltreffende werking slechts mogelijk is wanneer alle betrokken actoren daadwerkelijk als een team opereren, met gedeelde doelstellingen en een gedeelde verantwoordelijkheid. De drugsbehandelingskamer Gent kan dan ook worden beschouwd als een referentiemodel voor andere arrondissementen die een herstelgerichte, multidisciplinaire en duurzame aanpak van druggerelateerde criminaliteit ambiëren.

⁹¹ DE KEULENAER S., THOMAS S., WITTOUCK C. e.a., 'De impact van de Gentse Drugbehandelingskamer op recidive', *Panopticon* 2015/36 (3), 224-225, <https://www.maklu-online.eu/nl/tijdschrift/panopticon/jaargang-volume-36/issue-3-may-june-2015/de-impact-van-de-gentse-drugbehandelingskamer-op-r/pdf/>.

2.5. Juridische verankering van de drugsopvolgingskamer: mogelijkheden en uitdagingen

De drugsopvolgingskamer vormt een innovatief gerechtelijk initiatief dat inspeelt op de maatschappelijke nood aan meer herstelgerichte en multidisciplinaire benaderingen binnen het strafrecht. Ondanks de positieve effecten op recidivebestrijding en re-integratie, blijft de juridische verankering van de drugsopvolgingskamer voorlopig beperkt. Er bestaat op heden geen specifieke wet die dit model formeel structureert⁹², wat zowel kansen biedt als juridische uitdagingen met zich meebrengt.

Momenteel steunt de werking van de drugsopvolgingskamer voornamelijk op samenwerkingsakkoorden tussen lokale actoren: parket, rechtbank en hulpverleningsinstanties⁹³, en op bestaande wettelijke bepalingen, zoals artikel 190sexies van het Wetboek van Strafvordering. Deze bepaling voorziet in de mogelijkheid om een hersteltraject op te leggen in het kader van een strafrechtelijke procedure. Hoewel deze aanpak ruimte creëert om flexibel in te spelen op lokale noden en beschikbare zorgstructuren, leidt het ontbreken van een uniforme wettelijke regeling tot aanzienlijke rechtsonzekerheid.

Volgens het kabinet van Zuhal Demir zijn er belangrijke structurele tekortkomingen. Het kabinet stelt vast dat de werking van de drugsopvolgingskamers aanzienlijk verschilt per gerechtelijk arrondissement, zowel in doelgroep als betrokkenheid in actoren. In sommige arrondissementen wordt pas opgetreden wanneer er concrete slachtoffers zijn, terwijl elders proactiever wordt gewerkt. Waar de ene kamer stevast toewerkt naar een probatie- of opschortingsvonnis, hanteren andere kamers een herstelgerichte benadering waarbij het resultaat niet noodzakelijk juridisch sanctionerend is.⁹⁴ Deze fragmentatie ondermijnt het gelijkheidsbeginsel en stelt de voorspelbaarheid van het strafproces onder druk.

Een bijkomend knelpunt betreft het gebrek aan bindende protocolakkoorden. Hoewel het College van procureurs-generaal richtlijnen ontwikkelt binnen het expertisenetwerk verdovende middelen, zijn er voorlopig geen structureel afdwingbare afspraken tussen federale en Vlaamse partners. De doelstelling om tegen 1 januari 2028 een uniform kader te implementeren is ambitieus, maar stuit op de realiteit van versnipperde bevoegdheden. Vlaanderen kan via het decreet op de Justitiehuisen en samenwerkingsprotocollen een belangrijke uitvoerende rol opnemen, maar blijft hierbij afhankelijk van federale regering en mandaatverstrekking.⁹⁵

Ook op het vlak van monitoring en evaluatie zijn er tekortkomingen in Vlaanderen. Zo ontvangen de justitiehuisen momenteel enkel informatie over probatievonnissen, terwijl opschortingen buiten hun zicht blijven. Dit maakt een systematische opvolging en effectmeting van de trajecten onmogelijk. Daarnaast blijft de verslavingszorg sterk versnipperd en worden justitiële cliënten zelden met voorrang behandeld, wat haaks staat op de doelstelling van vroegtijdige en intensieve begeleiding. Het kabinet benadrukt terecht dat een geslaagde aanpak enkel mogelijk is wanneer justitiële cliënten integraal worden opgenomen in het reguliere zorgcircuit, met oog voor continuïteit en beschikbaarheid.⁹⁶

Tegen deze achtergrond is het ontbreken van een wettelijke verankering niet zonder juridische implicaties. Elke overheidsinterventie, zeker binnen het strafrecht, moet worden gelegitimeerd door een heldere en toegankelijke wettelijke basis. Het ontbreken daarvan leidt tot rechtsonzekerheid, zowel voor de beklaagde als voor de betrokken actoren. Dossiers met gelijkaardige kenmerken kunnen in verschillende arrondissementen fundamenteel anders worden behandeld, louter op basis van geografische verschillen in werking en visie. Bovendien wordt de controleerbaarheid van het optreden van justitie en hulpverlening bemoeilijkt, doordat de rolverdeling en rechtspositie van de betrokken partijen niet altijd duidelijk zijn.

⁹² Vraag en antwoord nr. 1507 van S. De Wit, KAMER, 2022-2023, 6 januari 2023, nr. 55/1507, 259-262, (geraadpleegd 7 maart 2025).

⁹³ TERSAGO P., 'Druggebruikersruimten en de (strafrechtelijke) aanpak van druggebruik', *Juristenkrant*, 2024/496, 16.

⁹⁴ SERRÉ, S., Interview met Evelyn Branswijk, 15 mei 2025, 1.

⁹⁵ *Ibid.*, 2.

⁹⁶ *Ibid.*, 3.

De interdisciplinaire aard van de werking stelt bijkomende eisen aan rolafbakening en machtenscheiding. De samenwerking tussen rechter, parket en hulpverlening is noodzakelijk, maar vereist duidelijke grenzen ter bescherming van de onafhankelijkheid en onpartijdigheid⁹⁷ van de rechterlijke macht. Zonder wettelijke afbakening dreigt onduidelijkheid over de status van adviezen van niet-rechterlijke actoren, en over de invloed van informele samenwerking op formele beslissingen.

Niettemin biedt de huidige situatie ook kansen. In afwachting van formele regelgeving fungeert de drugsopvolgingskamer als laboratorium voor vernieuwende strafrechtspraktijken.⁹⁸ Lokale pilots kunnen uitgroeien tot best practices die beleidsmakers richting geven in het ontwikkelen van een wettelijk kader dat recht doet aan de complexiteit van verslaving en de noden van beklaagden.⁹⁹ Het kabinet Demir benadrukt dan ook het belang van een structurele, uniforme en rechtsstatelijk onderbouwde verankering van dit model.

De juridische uitdaging bestaat erin om de werking van de drugsopvolgingskamers verder te ontwikkelen binnen een wettelijk omkaderd model dat ruimte laat voor lokale autonomie, maar tegelijk duidelijkheid, rechtszekerheid en transparantie garandeert. Alleen via een gedragen, multidisciplinair en resultaatgericht wettelijk kader kan het volledige potentieel van deze herstelgerichte benadering worden benut ten voordele van zowel de justitiabele als de samenleving.

⁹⁷ Art. 6, eerste lid EVRM; Art. 151, §1 Gw.

⁹⁸ SERRÉ, S., Interview met Annemie Serlippens, *supra* vn. 62.

⁹⁹ *Ibid.*

3. CONCLUSIE

De oprichting van de drugsopvolgingskamer (DOK) te Leuven weerspiegelt een duidelijke verschuiving binnen het Belgische strafrecht naar een meer herstelgerichte en multidisciplinaire aanpak van druggerelateerde criminaliteit. Deze praktijk beoogt niet alleen het terugdringen van recidive, maar stelt ook het welzijn en de re-integratie van de beklaagde centraal. Het onderzoek ging na in welke mate de juridische basis waarop dit model momenteel rust, voldoende is, en of een expliciete wettelijke verankering noodzakelijk is om de werking op een uniforme en transparante manier te waarborgen.

Uit de bevindingen blijkt dat de DOK momenteel functioneert op basis van artikel 190sexies van het Wetboek van Strafvordering, in combinatie met lokale samenwerkingsprotocollen. Hoewel deze pragmatische aanpak een zekere flexibiliteit toelaat, leidt het ontbreken van een duidelijke, uniforme wettelijke regeling tot aanzienlijke rechtsonzekerheid. De organisatie, toegangsvoorwaarden, betrokken actoren en intensiteit van de opvolging verschillen sterk van arrondissement tot arrondissement. Deze juridische fragmentatie ondermijnt het gelijkheidsbeginsel en creëert een risico op willekeur, wat haaks staat op het rechtszekerheidsbeginsel die fundamenteel is binnen het strafprocesrecht.

De vergelijking met de Gentse drugsbehandelingskamer toont aan dat structurele elementen zoals vaste zittingsmomenten, een multidisciplinair werkmodel en actieve aanwezigheid van justitieassistenten onmisbaar zijn voor de effectiviteit van dit herstelgerichte model. In Leuven blijkt net het ontbreken van deze elementen een rem te zetten op de impact en continuïteit van het traject.

Daarnaast is er binnen het werkveld een breed gedragen overtuiging dat een uniforme wettelijke verankering van de DOK noodzakelijk is. Een dergelijke regeling zou niet alleen leiden tot meer rechtsgelijkheid en transparantie, maar zou ook de institutionele positie van de DOK versterken. Tegelijkertijd moet zo'n kader voldoende ruimte laten voor lokale autonomie en contextspecifieke toepassing. Dit pleit voor een hybride juridische benadering: een wettelijk verankerd basisstatuut waarin kernprincipes en minimumvoorwaarden worden vastgelegd, gecombineerd met de mogelijkheid tot regionale invulling via uitvoeringsbesluiten of protocollen.

Hoewel artikel 190sexies reeds voorziet in een hersteltraject, blijkt uit dit onderzoek dat verdere verfijning en harmonisering nodig zijn. Zo moet worden gestreefd naar uniforme selectiecriteria voor beklaagden met een ernstige verslavingsproblematiek, een minimale opvolgingsstructuur met regelmatige zittingen en multidisciplinaire betrokkenheid, en de verplichte aanwezigheid van een justitieassistent tijdens zittingen.

De juridische verankering van deze elementen zou idealiter plaatsvinden binnen het Wetboek van Strafvordering, bijvoorbeeld via een uitbreiding van artikel 190sexies of de invoering van een afzonderlijk hoofdstuk over herstelgerichte procedures. Daarbij moet bijzondere aandacht worden besteed aan de bevoegdheden van de justitiehuizen, de samenwerking met zorgactoren en de afbakening van de rol van de rechter, om de onafhankelijkheid van de rechtspraak te waarborgen binnen deze multidisciplinaire context.

Tot slot vereist de interdisciplinaire aard van de DOK een nauwere afstemming tussen het federale en het Vlaamse beleidsniveau. Het federale niveau dient de juridische structuur en rechtswaarborgen te garanderen, terwijl het Vlaamse niveau instaat voor de uitvoering en opvolging via het decreet op de Justitiehuizen. Structurele samenwerkingsakkoorden zijn noodzakelijk om te komen tot een gedeeld mandaat, geïntegreerde opvolging en prioritair toegankelijke zorg voor beklaagden.

Kortom, de huidige juridische basis van de drugsopvolgingskamer te Leuven is ontoereikend om de werking op lange termijn te verduurzamen en gelijkmatig toe te passen in heel België. Een expliciete wettelijke verankering is dan ook niet enkel wenselijk, maar essentieel. Slechts binnen een wettelijk geborgd, transparant en rechtsstatelijk kader kan de DOK uitgroeien tot een volwaardig alternatief binnen het Belgische strafrecht dat daadwerkelijk bijdraagt aan recidivevermindering, gedragsverandering en maatschappelijke re-integratie.

4. BIBLIOGRAFIE

4.1. Wetgeving

- Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.
- Grondwet.
- Wetboek van Strafvordering.
- Strafwetboek.
- Drugswet.
- Wet van 29 juni 1964 betreffende opschorting, uitstel en probatie.
- Koninklijk besluit van 6 september 2017 houdende regeling van verdovende middelen, psychotrope stoffen, BS 6 september 2017, <https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/articlebody.pl?language=nl&caller=summary&pubdate=17-09-26&numac=2017031231>.
- DE WEVER B., Federaal regeerakkoord 2025-2029, 31 januari 2025, https://www.belgium.be/sites/default/files/resources/publication/files/Regeerakkoord-BartDeWever_nl.pdf.
- DEMIR Z., Beleidsnota 2024-2029 Justitie, Handhaving en Bestuursrechtspraak, 15 november 2024, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/70874>.
- Wetsontwerp om Justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, KAMER, 2022-2023, 25 april 2023, nr. 55-3322/1.
- Vraag en antwoord nr. 1507 van S. De Wit, KAMER, 2022-2023, 6 januari 2023, nr. 55/1507.
- Vraag en antwoord nr. 418 van M. Dillen, KAMER, 2020-2021, 11 augustus 2021, nr. 55/418.

4.2. Rechtspraak

- Cass. 30 juni 2004, P.04.0784.F, ECLI:BE:CASS:2004:ARR.20040630.22, <https://juportal.be/content/ECLI:BE:CASS:2004:ARR.20040630.22/NL#notice2>.
- GwH 14 oktober 2021, 138/2021, Arr.GwH, <https://www.const-court.be/public/n/2021/2021-138n.pdf>.
- Correctionele rechtbank Leuven 17 maart 2025, 'DOK-zitting'.

4.3. Rechtsleer

- COLMAN C., VANDAM L. en PIRENNE C., Definiering en meting van druggerelateerde criminaliteit, Onderzoeksopzet UGent, 2008, <https://www.belspo.be/belspo/////organisation/Publ/pubostc/Drug/rDR30rnl.pdf>.
- DE KEULENAER S., THOMAS S., WITTOUCK C. e.a., 'De impact van de Gentse Drugbehandelingskamer op recidive', Panopticon 2015/36 (3), <https://www.maklu-online.eu/nl/tijdschrift/panopticon/jaargang-volume-36/issue-3-may-june-2015/de-impact-van-de-gentse-drugbehandelingskamer-op-r/pdf/>.
- DE RUYVER B., COLMAN C. en VANDAM L., 'Drugs en criminaliteit: bestaat het ene zonder het andere?', Orde dag 2008/44.
- ROZIE J., 'Het toetsingscriterium van het recidiverisico in het straf(proces)recht' in Strafrecht en strafprocesrecht: doel of middel in een veranderde samenleving?, Kluwer, 2017.
- TERSAGO P., 'Druggebruikersruimten en de (strafrechtelijke) aanpak van druggebruik', Juristenkrant 2024/496.
- VEREECKEN L., Recidive: Een kwestie van falen van het systeem of van het individu?, Masterproef UGent, 2018, https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/479/320/RUG01-00247932020180001_AC.pdf.

4.4. Overige

- AGENTSCHAP JUSTITIE EN HANDHAVING, 'Drugopvolgingskamers', Vlaanderen.be s.d., <https://www.vlaanderen.be/agentschap-justitie-en-handhaving/voor-partners/drugopvolgingskamers>.
- BOURLET A., 'De drugsbehandelingskamer', Rechtbank eerste aanleg Gent s.d.
- DEBOUVER L., 'Hulpverleners willen geen wachtlijsten', CAW s.d., <https://www.caw.be/wat-beweegt-er/standpunten/hulpverleners-willen-geen-wachtlijsten/>.
- FÉDA BXL ASBL, 'Geen link tussen strafmaat en druggebruik—Dr Alex Stevens' 16 maart 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=uZX91dnyVzs>.
- GEERAERTS G., 'Waarom is een verslaving moeilijk te doorbreken?', VAD 9 september 2019, <https://vad.be/artikels/waarom-is-een-verslaving-moeilijk-te-doorbreken/>.
- HOUBEN G., 'Justitie Limburg start proefproject om verslaafden eerst hulp te bieden: "Beter dan bestraffen"', Het Belang Van Limburg 27 januari 2023, <https://www.hbvl.be/regio/limburg/justitie-limburg-start-proefproject-om-verslaafden-eerst-hulp-te-bieden-beter-dan-bestrafen/26097162.html>.
- IDA VZW, 'Straffen van mensen die drugs gebruiken is geen effectieve maatregel' 6 maart 2023, <https://vad.be/artikels/straffen-van-mensen-die-drugs-gebruiken-is-geen-effectieve-maatregel/>.
- LET'S GET LAWED, 'S4: Drugs #6: Opvolging, een gesprek met Suzy Vanhoonacker', Apple Podcasts 27 juli 2023, <https://podcasts.apple.com/nl/podcast/s4-drugs-6-opvolging-een-gesprek-met-suzy-vanhoonacker/id1621150174?i=1000622479101>.
- MAENHOUDT S., 'Na 150 jaar is er een nieuw Strafwetboek', Team Justitie 22 februari 2024, <https://www.teamjustitie.be/2024/02/22/na-150-jaar-is-er-een-nieuw-strafwetboek/>.
- MERTENS C., 'Drugsverslaafden die criminele feiten plegen in regio Leuven voortaan voor speciale rechtbank met focus op behandeling, niet bestraffing', vrtnws 20 november 2023, <https://www.vrt.be/vrtnews/nl/2023/11/20/mensen-die-criminele-feiten-plegen-in-regio-leuven-omdat-ze-zwaa/>.
- PARKET PROCUREUR DES KONINGS LEUVEN, 'Draaiboek drugsopvolgingskamer (DOK) Leuven', Openbaar Ministerie 2023.
- SERRÉ, S., Interview met Branswijk, Evelyn, 15 mei 2025.
- SERRÉ, S., Interview met Peeters, Tobia, 5 mei 2025.
- SERRÉ, S., Interview met Serlippens, Annemie, 10 april 2025.
- SEYS A., 'Herstelgerichte verslavingszorg en inzet van ervaringskennis', VAD 16 december 2016, <https://vad.be/artikels/herstelgerichte-verslavingszorg-en-inzet-van-ervaringskennis/>.
- VANDERPLASSCHEN W., 'Wegen naar herstel van een drugverslaving: het REC-PATH onderzoek', VAD 21 december 2021, <https://vad.be/artikels/wegen-naar-herstel-van-een-drugverslaving-het-rec-path-onderzoek/>.
- VERHEYEN A., 'Waar strafrecht en welzijn elkaar raken: herstelgericht werken met plegers van strafbare feiten', CAW Groep s.d., <https://www.caw.be/wat-beweegt-er/nieuws/waar-strafrecht-en-welzijn-elkaar-raken-herstelgericht-werken-met-plegers-van-strafbare-feiten/>.
- X, 'Parket Leuven start met drugsopvolgingskamer, Procureur des Konings: 'Wie zich succesvol laat begeleiden, kan strafvermindering krijgen'', ROBTv 19 november 2023, <https://www.robte.be/nieuws/parket-leuven-start-met-drugsopvolgingskamer-procureur-des-konings-wie-zich-succesvol-laet-begeleiden-kan-strafvermindering-krijgen-161228>.
- X, 'Drugopvolgingskamer: een waardevol alternatief voor problematische druggebruikers', Bannister Advocaten 21 oktober 2021, <https://www.bannister.be/drugopvolgingskamer-een-waardevol-alternatief-voor-problematische-druggebruikers/>.
- X, 'Drugsbeleid', Federale overheidsdienst justitie s.d., <https://justitie.belgium.be/nl>.